

Крупницький О. С.,

<https://orcid.org/0000-0003-0578-5372>

аспірант Міжнародного університету бізнесу і права

ЗМІСТ АНАЛІЗУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

CONTENT OF THE ANALYSIS OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL PROTECTION OF THE ECONOMY OF UKRAINE

У статті розкрито зміст аналізу адміністративно-правової охорони економіки України. Доведено, що економіка потребує адміністративно-правового захисту, вагоме теоретичне, правотворче та правозастосовне місце в якому відведено науковій категорії змісту, яка перебуває в умовах сьогодення в динамічному розвитку. З'ясована, що зміст аналізу адміністративно-правової охорони економіки України складається з предмета (об'єкта), мети, завдань, характерних рис та плану дослідження. З'ясовано, що складовими предмета адміністративно-правового захисту економіки в Україні є організаційно-правовий (адміністративний) та судовий захист суб'єктів господарювання, а також забезпечення публічного інтересу держави та суспільства загалом шляхом контролю податкового навантаження, дотримання суб'єктами господарювання антимонопольного та екологічного законодавства. Метою адміністративно-правової охорони економіки в Україні є забезпечення прав та інтересів суб'єктів господарювання та публічного інтересу держави й суспільства загалом. Відповідно до зазначеної мети визначені конкретні завдання, які прямо пов'язані зі спрямуваннями владного позитивного й негативного впливу суб'єктів публічної адміністрації на бізнес. Об'єктом адміністративно-правової охорони економіки в Україні є суспільні відносини, які виникають у сфері забезпечення суб'єктами публічної адміністрації прав та інтересів суб'єктів господарювання у процесі здійснення економічної діяльності. Визначено, що змістом плану роботи є розкриття засадничих та інструментальних наукових складових: виявлення й узагальнення принципів, адміністративно-правового статусу суб'єктів публічної адміністрації, прав і законних інтересів суб'єктів господарювання в публічно-правовій сфері, інструментарію публічного адміністрування, вдалого зарубіжного досвіду та вдосконалення адміністративно-правової охорони економіки в Україні.

Ключові слова: адміністративно-правова охорона, бізнес, економіка, об'єкт, публічне адміністрування, система, суб'єкт, юридичний елемент.

The content of the analysis of the administrative and legal protection of the economy of Ukraine is revealed in the article. It is proved that the economy needs administrative and legal protection, a significant theoretical, law-making and law-enforcing place is given to the scientific category of content, which is in dynamic development in today's conditions. It was found that the content of the analysis of the administrative and legal protection of the economy of Ukraine consists of a subject (object), goal, tasks, characteristic features and research plan. It was found that the components of the subject of administrative-legal protection of the economy in Ukraine are organizational-legal (administrative) and judicial protection of economic entities, as well as ensuring the public interest of the state and society in general by controlling the tax burden, compliance by economic entities with antimonopoly and environmental legislation. The purpose of administrative and legal protection of the economy in Ukraine is to ensure the rights and interests of business entities and the public interest of the state and society in general. In accordance with the specified goal, specific tasks are defined, which are directly related to the directions of powerful positive and negative influence of public administration subjects on business. The object of administrative and legal protection of the economy in Ukraine is social relations that arise in the sphere of ensuring the rights and interests of economic entities by subjects of public administration in the process of economic activity. It was determined that the content of the work plan is the disclosure of basic and instrumental scientific components: identification and generalization of principles, administrative and legal status of subjects of public administration, rights and legitimate interests of economic subjects in the public and legal sphere, tools of public administration, successful foreign experience and improvement of administrative and legal protection of the economy in Ukraine.

Key words: administrative and legal protection, business, content, economy, entity, legal element, object, subject of public administration, subject, system.

Актуальність дослідження. Наукове дослідження адміністративно-правової охорони економіки України характеризується певною внутрішньою глибиною і зовнішньою поверхневою системою. У науковій літературі з погляду філософії такі чинники отримали категорійну назву «зміст і сутність». При цьому кожний зміст базується на глибинних наукових складових сутності наукової проблематики [8]. Проте суспільство загалом, громадяни та суб'єкти права в повсякденному юридичному та іншому суспільному житті стикається із зовнішнім виразом проблеми, зі змістом. Тим самим зміст адміністративно-правової охорони економіки має в Україні провідне значення для забезпечення прав, свобод та інтересів суб'єктів господарювання та публічних інтересів держави й суспільства.

Упродовж усієї історії людства бізнес та люди, які завдяки своїй підприємницькій ініціативі ставали успішними та багатими, на жаль, постійно потрапляли під грабїж із боку суб'єктів з різноманітним юридичним статусом. Це могли бути маргінальні особи, що загрожували підприємцям та самому факту існування бізнесу й бізнесменів, а також чиновники від держави, які, на перший погляд, не є такими небезпечними для осіб, які займаються бізнесом, однак через можливість здійснювати певний тиск на суб'єктів господарювання у своїй сукупності становлять не меншу небезпеку для економіки. Іншими словами, неналежна адміністративно-правова охорона економіки призводить до зниження економічного потенціалу держави, зменшення інвестицій в бізнес і зрештою – до зменшення кількості робочих місць і зuboжіння більшості населення.

Отже, економіка потребує адміністративно-правового захисту, вагоме теоретичне, правотворче та правозастосовне місце в якому відведено науковій категорії змісту адміністративно-правової охорони, яка перебуває сьогодні в умовах свого розвитку.

Огляд останніх досліджень і публікацій. До проблеми адміністративно-правової охорони економіки в Україні в тих чи інших аспектах зверталися українські вчені-адміністративісти В. Авер'янов, В. Галуцько, Д. Гетьманцев, О. Данильян, П. Діхтєвський, О. Єшук, С. Короед, О. Кузьменко, В. Курило,

О. Нікітенко, А. Сірко, В. Сташис, Я. Тацій, Г. Фрідріх та ін. Проте вони питання аналізованої нами проблематики безпосередньо не аналізували, а зосереджували свої зусилля на найбільш загальних, спеціальних чи суміжних викликах.

Формулювання цілей статті. *Мета статті* полягає в тому, щоб на основі аналізу теорії права, економічної теорії, адміністративного права й адміністративного законодавства розкрити юридичні складові адміністративно-правової охорони економіки в Україні.

Виклад основних положень. Згідно зі словником української мови «зміст» – це те, про що говориться, розповідається де-небудь, те, що описується, зображується, суть, внутрішня особливість чого-небудь, певні властивості, характерні риси, які відрізняють таке явище, предмет від подібних явищ, предметів і т. ін., розумна основа, мета, призначення чого-небудь, перелік розділів, частин, оповідань і т. ін. [7]. На наш погляд, усі з перерахованих вище чинників енциклопедичних знань є такими, що в певному аспекті стосуються аналізованої нами проблематики.

Виходячи з такого припущення, можемо зазначити гіпотезу, що адміністративно-правовий захист економіки за змістом поділяється на опис предмета (об'єкта), мету, завдання, характерні риси та орієнтовний план дослідження.

В інших наших працях ми довели, що адміністративно-правова охорона економіки України – це адміністративна діяльність суб'єктів публічної адміністрації з метою недопущення порушення та відновлення порушеного права суб'єктів господарювання й забезпечення публічного інтересу держави, що здійснюється ними на основі реалізації норм адміністративного права.

Наш предмет дослідження класично співпадає з темою – це адміністративно-правова охорона економіки в Україні. Щодо цього необхідно додатково уточнити слушну думку О. Правотової, що адміністративно-правова охорона деякою мірою пов'язана з охоронною функцією права, проте не тотожна їй, адже до предмета адміністративно-правової охорони належать питання попередження порушеного права, а за класичним правилом охоронна функція права включається в дію вже

після порушення певного нематеріального чи матеріального блага особи. Зміст адміністративно-правової охорони за методами адміністративної діяльності публічної адміністрації поділяється на три рівні: перший рівень здійснюється публічною адміністрацією у процесі запобігання правопорушенням і попередження їх: адміністративно-попереджувальна охорона або адміністративно-правова охорона в найвужчому розумінні; другий рівень адміністративно-правової охорони здійснюється публічною адміністрацією під час відновлення порушеного права: адміністративно-правовий захист, або адміністративно-правова охорона у вузькому розумінні; третій рівень – поєднання адміністративно-правової охорони першого і другого рівнів, коли публічна адміністрація комплексно здійснює попередження та відновлення порушеного права: адміністративно-правова охорона в широкому розумінні [6].

Зазначений підхід ученої буде взято нами за основу. Проте неможливо не побачити деякі теоретичні прогалини у проаналізованій вище теорії адміністративно-правової охорони – а саме неврахування адміністративно-сервісної функції адміністративного права як провідного чинника людиноцентристської концепції. Сучасне адміністративне право, на чому наполегливо наголошував В. Авер'янов, полягає в тому, що суб'єкти публічної адміністрації мають якнайповніше забезпечувати права, свободи та інтереси приватних осіб, а не корпоративний інтерес чиновників [1; 2].

Отже, ми погоджуємося з думкою професорки О. Правоторової, що за основу класифікації змісту предметом адміністративно-правової охорони можуть навіть бути методи адміністративного права, однак вважаємо, що не тільки методи адміністративного примусу, але й методи попередження та заохочення. Крім того хочемо підкреслити, що провідну роль в описі предмета адміністративно-правової охорони економіки в Україні відіграє місце й роль суб'єкта публічної адміністрації.

Виходячи з таких наукових позицій, ми вважаємо, що складовими предмета адміністративно-правового захисту економіки в Україні за спрямуванням владного впливу є: 1) адміністративний та судовий захист суб'єктів господарювання від порушень із боку суб'єктів влад-

них повноважень; 2) адміністративна охорона суб'єктів господарювання від приватних осіб; 3) забезпечення в адміністративний спосіб публічного інтересу держави, а саме: контролю та вжиття заходів щодо повноти та вчасності сплати податків; недопущення, присікання та вжиття заходів щодо контрабанди; дотримання суб'єктами господарювання антимонопольного, екологічного та митного законодавства.

Що стосується об'єкта адміністративно-правової охорони економіки в Україні, то це суспільні відносини, які виникають у сфері забезпечення суб'єктами публічної адміністрації прав та інтересів суб'єктів господарювання та публічного інтересу держави й суспільства у процесі виробництва, зберігання, реалізації товарів і послуг. Метою адміністративно-правової охорони економіки в Україні є названі вище чесноти, а саме: забезпечення прав та інтересів суб'єктів господарювання та публічного інтересу держави й суспільства загалом. Відповідно до зазначеної мети визначаються й конкретні завдання, які прямо пов'язані зі спрямуваннями владного позитивного й негативного впливу суб'єктів публічної адміністрації на бізнес.

Здійснюючи розкриття характерних рис адміністративно-правової охорони в Україні від інших видів правової охорони, слід відзначити, що вона:

– по-перше, відрізняється від цивільно-правової охорони тим, що: 1) при вирішенні конфліктної ситуації між двома суб'єктами правових відносин охорони завжди присутній суб'єкт публічної адміністрації в певній формі; 2) цивільно-правова охорона здійснюється на основі реалізації норм приватного права, адміністративно-правова охорона публічного (адміністративно) права; 3) цивільно-правова охорона здійснюється з метою реалізації приватного інтересу, а адміністративно-правова охорона виключно забезпечує реалізацію публічного інтересу [3];

– по-друге, розмежовується з кримінально-правовою охороною з того розуміння, що адміністративно-правова та кримінально-правова охорона мають спільну публічну природу. Однак адміністративно-правова охорона є значно ширшою за обсягом і може застосовуватися як у випадку скоєння юридичного про-

ступку, так і без нього з профілактичною попереджувальною метою. Кримінально-правова охорони застосовується виключно у випадках значної суспільної небезпеки, за посягання на суспільні економічні відносини, за які Кримінальним кодексом України передбачено кримінальну відповідальність [5];

– по-третє, не існує чітких об'єктивних підстав розмежування адміністративно-правової охорони від господарсько-правової охорони економіки, адже господарське право і процес є виключно винаходом радянської епохи, який через суб'єктивні чинники твердо утвердився в Україні [4]. Відповідно й розмежування між господарсько-правовою та адміністративно-правовою й цивільно-правовою охороною має відносний характер, у якому застосувати якісь об'єктивні критерії важко. Тому практика правозастосування пішла іншим шляхом. Якщо юридична суперечка у сфері бізнесу вирішується господарськими судами, то таку систему суспільних відносин між суб'єктами господарювання можна переконливо відносити до господарсько-правової охорони.

Звертаючись до орієнтовного плану дослідження, повноти розкриття засадничих та інструментальних положень дослідження, його слід сформулювати з таких наукових складових: виявлення й узагальнення принципів, адміністративно-правового статусу суб'єктів публічної адміністрації, прав і законних інтересів суб'єктів господарювання в публічно-правовій сфері, інструментарію публічного адміністрування, вдалого зарубіжного досвіду та вдосконалення адміністративно-правової охорони економіки в Україні.

Висновки. Отже, змістом аналізу адміністративно-правової охорони економіки України є система наукових чинників адміністративного права, до яких за характером владного впливу належать предмет, об'єкт дослідження. За критеріями специфікації в системі правознавства – це обов'язкова наявність зв'язку між суб'єктами господарювання, суб'єктами публічної адміністрації, який забезпечує виключний публічний інтерес на основі реалізації норм адміністративного права щодо захисту економіки України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Авер'янов В. Людиноцентристська ідеологія як основа реформування українського адміністративного права в умовах інтеграційного процесу. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2010. № 2. С. 87–92.
2. Авер'янов В. Нова доктрина українського адміністративного права: концептуальні позиції. *Право України*. 2006. № 5. С. 12–18.
3. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін.; Відання четверте. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.
4. Галуцько В. Застосування адміністративно-господарських санкцій до суб'єктів господарювання : навчальний посібник. Херсон : МУБІП, 2006. 201 с.
5. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / за ред. В.В. Сташиса, В. Я. Тація. Харків: Право, 2010. 456 с.
6. Правоторова О. Поняття та зміст адміністративно-правової охорони. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 4. С. 154–158. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2019/44.pd
7. Словник української мови: в 11 томах. Том 3. 1972. С. 624. <http://sum.in.ua/s/zmist>.
8. Філософія права: підручник. О. Даниляна. Харків: Право, 2009. 208 с.
9. Гетманцев Д. Стабільність та визначеність податкового права. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 2. С. 84–89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2016_2_20
10. Гаєк Ф. Шлях до рабства: [в малюнках] / Фрідріх фон Гаєк ; [пер. та упоряд. Валентина Галуцька] ; НДІ публ. права. Київ ; Херсон : Грінь Д., 2017. 31 с. URL: <https://play.google.com/books/reader?id=EJl0DgAAQBAJ&pg=GBS.PA1&hl=uk>